

Postępowanie cywilne.

**Komentarz praktyczny dla
sędziów i pełnomocników
procesowych. Wzory pism
sądowych i procesowych z
przykładowymi stanami
faktycznymi, linie
orzecznicze, koszty sądowe**

Wydanie 3.

Część pierwsza

Proces cywilny

– zagadnienia podstawowe

I. Pojęcie sprawy cywilnej

1. Istota
2. Podstawa prawna
3. Linia orzecznicza
4. Problematyka kosztów
5. *Postanowienie sądu o odrzuceniu pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej z komentarzem (wzór Nr 1)*
6. Schemat
7. Do zapamiętania

II. Rodzaje postępowania cywilnego

1. Istota
2. Podstawa prawna
3. Linia orzecznicza
4. Problematyka kosztów
5. *Postanowienie sądu o podjęciu sprawy w trybie nieprocesowym z komentarzem (wzór Nr 2)*
6. Schemat
7. Do zapamiętania

III. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania sądownoadministracyjnego

1. Istota
2. Podstawa prawna
3. Linia orzecznicza
4. Schemat
5. Do zapamiętania

IV. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania karnego

1. Istota
2. Podstawa prawna
3. Linia orzecznicza
4. Schemat
5. Do zapamiętania

V. Dopuszczalność drogi sądowej

1. Istota
 2. Podstawa prawna
 3. Linia orzecznicza
 4. *Postanowienie sądu o odrzuceniu wniosku z powodu czasowej niedopuszczalności drogi sądowej z komentarzem (wzór Nr 3)*
 5. Schemat
 6. Do zapamiętania
-

I. Pojęcie sprawy cywilnej

1. Istota | 2. Podstawa prawna | 3. Linia orzecznicza | 4. Problematyka kosztów | 5. Postanowienie sądu o odrzuceniu pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej z komentarzem (wzór Nr 1) | 6. Schemat | 7. Do zapamiętania

1. Istota

Sprawy cywilne należą do **kognicji sądów** powszechnych i Sądu Najwyższego.

Kognicja sądów

Jednak grupa spraw cywilnych jest niejednolita, gdy występują w niej dwie zasadnicze kategorie spraw cywilnych. Pierwszą z nich są te, które mają charakter cywilny ze swej natury, ponieważ cechują się równością stron stosunku prawnego, jaki powstaje między stronami. Wśród nich są sprawy z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy. W stosunku do tej kategorii spraw cywilnych używa się również pojęcia „**sprawy cywilne w sensie materialnym**”.

Sprawy cywilne w sensie materialnym

Drugą kategorią spraw cywilnych są te, w których co prawda nie mamy do czynienia z charakterystyczną dla stosunków cywilnoprawnych równością stron, ale ustawodawca uznał za celowe przypisanie ich rozpoznawania i rozstrzygania sądom cywilnym (**sprawy cywilne w sensie formalnym**). Są to sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, tzw. postępowania regulacyjne należące do kognicji sądu ochrony konkurencji i konsumentów oraz inne sprawy, do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy przepisów szczególnych. Do tych ostatnich, uregulowanych bezpośrednio w Kodeksie postępowania cywilnego, należą sprawy z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz sprawy rejestrowe, a także sprawy z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego.

Sprawy cywilne w sensie formalnym

Natomiast sięgając do **regulacji pozakodeksowych**, można wskazać jeszcze inne sprawy cywilne w znaczeniu formalnym, w tym:

Regulacje pozakodeksowe

- 1) sprawy o sprostowanie, unieważnienie i ustalenie treści aktu stanu cywilnego – art. 35–43 PrASC,
- 2) sprawy o umorzenie weksli zaginionych – art. 96–100 PrWeksl,
- 3) sprawy o umorzenie czeków zaginionych – art. 78–81 PrCzek,
- 4) sprawy o umorzenie utraconych dokumentów (dekret z 10.12.1946 r. o umarzeniu utraconych dokumentów, Dz.U. z 1947 r. Nr 5, poz. 20).

2. Podstawa prawna

Art. 1–2 KPC

3. Linia orzecznicza

1. Przepis art. 90 ustawy o systemie oświaty kreuje pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego właściwą do **wypłaty dotacji** a osobą prowadzącą placówkę niepubliczną uprawnioną do otrzymania takiej dotacji stosunek cywilnoprawny odpowiadający cechom zobowiązania w rozumieniu art. 353 § 1 KC (wyr. SN z 27.3.2019 r., V CSK 101/18, Legalis).

Cywilnoprawny charakter roszczenia odszkodowawczego związanego z niewypłaceniem w terminie dotacji

Przełanki objęcia
roszczenia zgłoszonego
w pozwie ochroną
prawną w ramach
postępowania cywilnego

2. O tym, czy sprawa oddana pod osąd jest sprawą cywilną, decyduje przedmiot procesu, czyli dochodzone przed sądem roszczenie i przytoczony przez powoda stan faktyczny, obejmujący zdarzenia, z których wynikają konsekwencje cywilnoprawne (sprawa cywilna w znaczeniu materialnym). Do drogi sądowej należą także sprawy, które nie są sprawami z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego i prawa pracy, lecz są rozpoznawane na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego, jak sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, czy inne, określone w przepisach szczególnych (sprawy cywilne w znaczeniu formalnym) (post. SN z 20.3.2019 r., V CSK 655/17, Legalis).

3. Od momentu wniesienia odwołania do sądu powszechnego sprawa wszczęta przez ubezpieczonego staje się sprawą cywilną i podlega rozpoznaniu według zasad właściwych dla tej kategorii spraw (art. 83 ust. 2 ustawy z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1778 ze zm. w zw. z art. 1 KPC) (wyr. SA w Lublinie z 11.10.2018 r., III AUa 131/18, Legalis).

Zwrot kosztów leczenia
udzielonego za granicą

4. Sprawa o zwrot kosztów leczenia udzielonego za granicą nie jest sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 KPC, lecz administracyjną, w związku z czym podlega załatwieniu w postępowaniu administracyjnym. Skutek zastosowania art. 199¹ KPC, wyrażający się w powstaniu właściwości sądu powszechnego do załatwienia w postępowaniu cywilnym sprawy nie-należącej do drogi sądowej w tym postępowaniu, należy traktować jako definitywny i – w drodze odstępstwa od reguły ustanowionej w art. 316 § 1 KPC, a w duchu rozwiązania wynikającego z art. 15 KPC – niepodlegający uchyleniu wskutek późniejszej odmiennej oceny swej właściwości przez organ administracji publicznej (post. SN z 13.1.2017 r., III CSK 66/16, Legalis).

Twierdzenie o istnieniu
stosunku cywilno-
prawnego jako podstawa
dopuszczalności drogi
sądowej

5. O dopuszczalności czy niedopuszczalności drogi sądowej nie decyduje obiektywne istnienie albo nieistnienie roszczenia podlegającego ochronie na drodze sądowej, lecz przesądzają twierdzenia powoda o istnieniu stosunku prawnego z zakresu objętego pojęciem sprawy cywilnej w rozumieniu art. 1 i art. 2 § 1 i 3 KPC. We wstępnej fazie procesu badania dopuszczalności drogi sądowej sąd nie bada prawa podmiotowego, o którego istnieniu zapewnia powód, ani tego czy ono rzeczywiście istnieje i czy przysługuje powodowi, bowiem przedmiotem procesu jest roszczenie procesowe, a więc hipotetyczne roszczenie materialnoprawne, określone przez powoda (post. SN z 20.6.2012 r., I CSK 558/11, Legalis).

Istota sprawy cywilnej

6. „Sprawa cywilna” to abstrakcyjny stosunek prawny z zakresu prawa cywilnego i dopiero proces ma na celu wiążące ustalenie istnienia albo nieistnienia konkretnego stosunku cywilnoprawnego między powodem a pozwanym, zatem każdy może wytoczyć powództwo, jakie uzna za słuszne, i sąd powszechny powinien je rozpoznać (post. SN z 20.6.2012 r., I CSK 558/11, Legalis).

Pojęcie drogi sądowej

7. Pojęcie drogi sądowej należy rozumieć szeroko, w zasadzie prawie każde roszczenie procesowe, sformułowane jako żądanie zasądzenia, ustalenia czy ukształtowania stosunku prawnego, niezależnie od jego merytorycznej zasadności, może być zaliczone jako należące do drogi sądowej – pod warunkiem wszakże, że dotyczy podmiotów, których pozycja w ramach stosunku prawnego jest równorzędna (post. SN z 4.11.2011 r., I CSK 50/11, Legalis).

Bezwzględna i względna
niedopuszczalność
drogi sądowej

8. Bezwzględna niedopuszczalność drogi sądowej zachodzi wówczas, gdy sprawa – na skutek jej „niecywilnego” charakteru lub w związku z obowiązującym przepisem prawa – w żadnym wypadku nie może być załatwiona przez sąd powszechny. Niedopuszczalność względna, występująca w polskim ustawodawstwie sporadycznie, wynika z pozostawienia osobie uprawnionej możliwości wyboru drogi – sądowej lub przed innym organem – na której chce realizować przysługujące jej prawo podmiotowe. Możliwość takiego wyboru musi

być jednak przewidziana w konkretnym przepisie ustawy (dekretu). Można mówić o niedopuszczalności drogi sądowej w zakresie całego powództwa albo tylko jego części. W efekcie mimo przynależenia danej sprawy do drogi sądowej, droga ta może być – w części istotnej dla orzeczenia o całości żądania niedopuszczalna. Stan taki nie uzasadnia odrzucenia pozwu, lecz zawieszenie postępowania ze względu na *praeudicium* do czasu rozstrzygnięcia kwestii nienależącej do drogi sądowej przez uprawniony organ (post. SA w Łodzi z 10.2.2011 r., I ACa 899/10, Legalis).

4. Problematyka kosztów

Problematykę kosztów w sprawach cywilnych reguluje ustawa z 28.7.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 785 ze zm.). Ustawa ta określa zasady i tryb pobierania kosztów sądowych w sprawach cywilnych, zasady ich zwrotu, wysokość opłat sądowych w sprawach cywilnych, zasady zwalniania od kosztów sądowych oraz umarzania, rozkładania na raty i odraczania terminu zapłaty należności sądowych.

5. Postanowienie sądu o odrzuceniu pozwu z powodu niedopuszczalności drogi sądowej z komentarzem (wzór Nr 1)

Sygn. akt I C 614/19

Postanowienie

Oznaczenie rodzaju czynności sądu

Dnia 15.12.2019 r.

Sąd Rejonowy Poznań – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu I Wydział Cywilny,

Dokładne oznaczenie sądu

w następującym składzie:

Imienne oznaczenie składu sądu

Przewodniczący: Sędzia SR *Krystyna Szczygieł*

Data i miejsce

po rozpoznaniu w dniu 15.12.2019 r. w Poznaniu

Rodzaj posiedzenia sądowego

na posiedzeniu niejawnym

Oznaczenie stron postępowania

sprawy z powództwa *Wacława Ziętek*

Przedmiot sprawy

przeciwko *Maciejowi Raszkowskiemu*

o wymeldowanie

Istota rozstrzygnięcia

postanawia:

odrzuć pozew

Uzasadnienie

Uzasadnienie faktyczne i prawne

Pozwem złożonym w dniu 27.11.2019 r. *Wacław Ziętek* wniósł o wymeldowanie pozwanego z lokalu mieszkalnego Nr 34 położonego przy ul. Toruńskiej 14 w Poznaniu.

Sąd zważył, co następuje.

W myśl art. 2 § 1 KPC do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy te nie należą do właściwości sądów szczególnych oraz Sąd Najwyższy.

Z kolei sprawą cywilną na zasadzie art. 1 KPC jest sprawa ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (sprawy cywilne).

Charakteru sprawy cywilnej nie ma w związku z tym procedura dotycząca zameldowania i wymeldowania obywateli, albowiem dotyczy ona stosunków między osobami fizycznymi a organami administracji państwowej, których przedmiotem są obowiązki związane ze sferą porządku publicznego. Regulacja spraw z tego zakresu zawarta jest w ustawie z 24.9.2010 r. o ewidencji ludności (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1382 ze zm.). Przepis art. 35 przywołanej ustawy stanowi, iż wymeldowania dokonuje organ gminy. Z kolei w art. 6 ust. 2 wyjaśniono, iż w rozumieniu niniejszej ustawy organem gminy jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Zatem wydawanie decyzji o wymeldowaniu, poza tym, iż nie należy do spraw z zakresu prawa cywilnego, to przede wszystkim przekazane zostało do właściwości organów administracji gminnej, która wykonuje zadania z tego zakresu jako zadania zlecone z zakresu administracji rządowej (art. 4 ustawy).

Należało więc stwierdzić, iż żądanie wymeldowania określonej osoby nie jest sprawą z zakresu prawa cywilnego i jej rozpoznanie zostało przekazane organom gminy działającym w trybie postępowania administracyjnego. Jeżeli więc pozwany zamieszkiwał dotąd na terenie Poznania, organem właściwym do rozpoznania żądania powoda jest prezydent tego miasta.

Z powyższych względów powództwo w tym zakresie należało uznać za niedopuszczalne, na zasadzie art. 199 § 1 pkt 1 KPC podlegało ono odrzuceniu z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej.

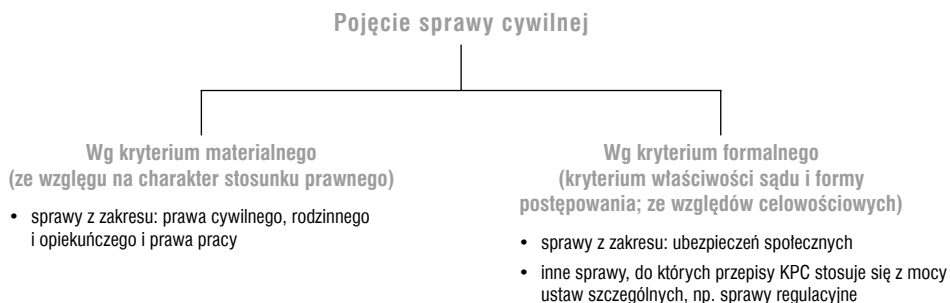
Sędzia SR *Krzyszyna Szczygieł*

Komentarz

- Przesłanki odrzucenia pozwu określają postanowienia **art. 199 i 1099 KPC**.
Zob. → ODRZUCENIE POZWU.
- Od 21.8.2019 r. wprowadzono art. 148 § 3 KPC, zgodnie z którym postanowienie o odrzuceniu pozwu może zostać wydane na posiedzeniu niejawnym.**
- Postanowienie o odrzuceniu pozwu podlega **zaskarżeniu zażaleniem** (art. 394 § 1 KPC) jako postanowienie kończące postępowanie w sprawie.
- Zgodnie z art. 199¹ KPC sąd nie może odrzucić pozwu z tego powodu, że do rozpoznania sprawy właściwy jest organ administracji publicznej lub sąd administracyjny, jeżeli organ administracji publicznej lub sąd administracyjny uznały się w tej sprawie za niewłaściwe.
- W tej konkretnej sprawie:** sąd oddalił pozew z powodu niedopuszczalności drogi sądowej. W tym przypadku rozpatrzenie sprawy z zakresu zameldowania i wymeldowania obywateli należy do właściwości organów administracji publicznej.

6. Schemat

7. Do zapamiętania

- ✓ Sprawa cywilna w sensie materialnym
- ✓ Sprawa cywilna w sensie formalnym

II. Rodzaje postępowania cywilnego

1. Istota | 2. Podstawa prawna | 3. Linia orzecznicza | 4. Problematyka kosztów | 5. Postanowienie sądu o podjęciu sprawy w trybie nieprocesowym z komentarzem (wzór Nr 2) | 6. Schemat | 7. Do zapamiętania

1. Istota

W pierwszym rzędzie należy wskazać, iż wyróżnia się **postępowanie cywilne sądowe**, a więc to, które jest prowadzone przed sądami powszechnymi i Sądem Najwyższym, a także **postępowanie pozasądowe**, a więc takie, które nie traci swego charakteru, mimo że jest prowadzone przez inne organy niż sądy powszechne. W tym przypadku mamy do czynienia z postępowaniem przed sądami polubownymi (mającymi charakter sądów prywatnych), postępowaniem przed mediatorem, postępowaniem przed komisjami pojednawczymi w sprawach z zakresu prawa pracy, a także postępowaniem przed notariuszami w tych sprawach spadkowych, których kompetencje sądu spadku ustawodawca scedował na notariuszy.

Postępowanie cywilne sądowe

Postępowanie pozasądowe

Podział wewnętrzny postępowania cywilnego sądowego może być dokonywany według **różnych kryteriów**. Jednak najczęściej przyjmowanym podziałem jest wyodrębnienie w ramach postępowania sądowego: **postępowania rozpoznawczego i postępowań pomocniczych**. Do tych ostatnich należy postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne oraz często pomijane w zestawieniach – postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt, choć jest ono uregulowane w Kodeksie postępowania cywilnego w ramach postępowania rozpoznawczego, *de facto* odgrywa wobec niego rolę służebną. Postępowania pomocnicze nie odnoszą się bezpośrednio do wydania rozstrzygnięcia w sprawie, ale umożliwiają efektywne wykonanie tego orzeczenia. Postępowanie zabezpieczające umożliwia zabezpieczenie roszczeń uprawnionego w tym celu, aby ich rzeczywiste wykonanie po wydaniu orzeczenia sądowego nie zostało zniweczone przez działanie lub zaniechanie obowiązaneogo. Z kolei istotą postępowania egzekucyjnego jest wykonanie orzeczeń sądowych (takich, które się nadają do wykonania) i innych tytułów egzekucyjnych przy użyciu przymusu państwowego.

Kryteria podziału postępowania cywilnego

Postępowanie pomocnicze

Postępowanie rozpoznawcze to postępowanie, którego istotą jest rozpoznanie żądań i wniosków stron lub uczestników postępowania w pismach procesowych lub ustnie na rozprawie i wydanie orzeczenia w sprawie. Nie stanowi ono jednak jednolitego postępowania, ponieważ w jego obrębie występują również podziały wewnętrzne. Zasadniczy jest podział dotyczący procesu i postępowania nieprocesowego.

Postępowanie rozpoznawcze

Proces jest **postępowaniem spornym**, a więc jego istotą jest istnienie sporu pomiędzy stronami (powodem i pozwanym), który ma być rozstrzygnięty przez sąd. Natomiast postępowanie nieprocesowe ma charakter niesporny, a biorą w nim udział uczestnicy postępowania, w tym wnioskodawca, jeżeli sprawa nie została wszczęta z urzędu.

Należy podkreślić, że sam proces cywilny również nie ma jednolitego charakteru, obok bowiem tzw. zwykłego postępowania ustawodawca wprowadził również postępowania odrębne. Ich wyróżnikiem jest istnienie uregulowań odmiennych w stosunku do zwykłego procesu, mających na celu optymalne dostosowanie prawa cywilnego procesowego do specyfiki określonej kategorii spraw. **Do postępowań odrębnych należą:**

Postępowania odrębne

- 1) postępowanie w sprawach małżeńskich,
- 2) postępowanie w sprawach ze stosunków między rodzicami a dziećmi,

- 3) postępowanie w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych,
- 4) postępowanie w sprawach o naruszenie posiadania,
- 5) postępowanie w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz w sprawie praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową,
- 6) postępowanie w sprawach z zakresu regulacji energetyki,
- 7) postępowanie w sprawach z zakresu regulacji telekomunikacji i poczty,
- 8) postępowanie w sprawach z zakresu regulacji transportu kolejowego,
- 9) postępowanie w sprawach z zakresu regulacji rynku wodno-kanalizacyjnego,
- 10) postępowanie nakazowe,
- 11) postępowanie upominawcze,
- 12) postępowanie uproszczone,
- 13) europejskie postępowania w sprawach transgranicznych,
- 14) elektroniczne postępowanie upominawcze.

Postępowanie
nieprocesowe

Natomiast w **postępowaniu nieprocesowym** mamy do czynienia z rozpoznawaniem i rozstrzygnięciem dwóch zasadniczych grup spraw cywilnych – tych, które wynikają bezpośrednio z postanowień Kodeksu postępowania cywilnego oraz szerokiej grupy spraw skierowanych do tego postępowania na mocy przepisów szczególnych:

- 1) na mocy Kodeksu postępowania cywilnego są to sprawy:
 - a) z zakresu prawa osobowego,
 - b) z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli,
 - c) z zakresu prawa rzeczowego,
 - d) z zakresu prawa spadkowego,
 - e) z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego,
 - f) z zakresu prawa pracy,
 - g) sprawy depozytowe,
 - h) postępowanie rejestrowe;
- 2) na mocy przepisów szczególnych, wśród których należy wymienić:
 - a) sprawy z zakresu bankowego postępowania ugodowego – art. 23 ustawy z 3.2.1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz o zmianie niektórych ustaw (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1439),
 - b) sprawy dotyczące prowadzenia rejestru okrętowego i tryb postępowania rejestrowego, wzory ksiąg rejestrowych, wzór certyfikatu okrętowego, certyfikatu statku w budowie i świadectwa o banderze, tryb ich wydawania oraz wysokość opłat rejestrowych – rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 23.1.2003 r. w sprawie rejestru okrętowego i postępowania rejestrowego (Dz.U. Nr 47, poz. 400),
 - c) sprawy dotyczące rejestru funduszy emerytalnych – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22.5.1998 r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru funduszy emerytalnych, wzoru tego rejestru oraz szczegółowego trybu postępowania w sprawach o wpis do rejestru funduszy emerytalnych (Dz.U. Nr 69, poz. 456 ze zm.),
 - d) sprawy dotyczące działalności wspólnot mieszkaniowych – ustawa z 24.6.1994 r. o własności lokali (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 737 ze zm.),
 - e) sprawy o wpis partii politycznej do ewidencji – art. 22 ustawy z 27.6.1997 r. o partiach politycznych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 580 ze zm.),
 - f) sprawy dotyczące rejestracji związku pracodawców – art. 13 ustawy z 23.5.1991 r. o organizacjach pracodawców (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 1809),

- g) sprawy dotyczące działalności organu związku zawodowego rolników indywidualnych sprzecznej z Konstytucją Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej lub innymi ustawami – art. 9 ustawy z 7.4.1989 r. o związkach zawodowych rolników indywidualnych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 210),
- h) sprawy rejestracji związków zawodowych – art. 18 ustawy z 23.5.1991 r. o związkach zawodowych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 263 ze zm.).

Kończąc rozważania dotyczące rodzajów postępowania cywilnego, należy wskazać, że ważnym rodzajem postępowania cywilnego jest **międzynarodowe postępowanie cywilne**, które znajduje zastosowanie wobec spraw cywilnych z elementem obcym (zagranicznym, cudzoziemskim). Element ten może mieć charakter podmiotowy (np. obywatelstwo obce strony), przedmiotowy (np. położenie rzeczy poza granicami kraju) albo procesowy (np. przeprowadzenie dowodu za granicą).

Międzynarodowe postępowanie cywilne

2. Podstawa prawna

Art. 13 KPC

3. Linia orzecznicza

1. W postępowaniu nieprocesowym można na ogólnych zasadach (art. 318 § 1 w zw. z art. 13 § 2 KPC) wydać **postanowienie wstępne**, niemniej odpowiednie stosowanie w tym wypadku tej instytucji procesowej nie może oznaczać jej rozszerzenia w drodze nieuprawnionej wykładni. Podnoszony w literaturze argument, że zasadą postępowania nieprocesowego jest brak sporu pomiędzy zainteresowanymi, przemawia tym bardziej za ścisłą wykładnią art. 318 § 1 KPC, w wypadku jego odpowiedniego stosowania do postanowień, co do istoty sprawy wydawanych w tym trybie. Nietrafny jest więc wyrażony w piśmiennictwie pogląd, że o tym czy dane zagadnienie może być przedmiotem orzekania w postanowieniem wstępnym, jest jego istotność dla żądania głównego oraz potrzeba wydania orzeczenia końcowego, co oznacza potrzebę rozstrzygnięcia *ad casum* takiej możliwości do poszczególnych rodzajów spraw (np. w sprawie o ustanowienie drogi koniecznej) i niewystarczające jest posłużenie się argumentem o braku zależności „zasady i wysokości”. Stanowisko to przede wszystkim jest niezgodne z wiążącym zapatrywaniem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale składu siedmiu sędziów – zasadzie prawnej – z dnia 26.2.1968 r., III CZP 101/67 i jego przyjęcie dawałoby sądowi możliwość wydawania postanowień wstępnych w wielu sprawach pomimo braku wyrażonej w art. 318 § 1 KPC przesłanki sporności zasady roszczenia i jego wysokości (post. SN z 21.7.2016 r., II CSK 604/15, Legalis).

Wydanie postanowienia wstępnego w postępowaniu nieprocesowym

2. **Zmiana trybu postępowania** – stosownie do art. 201 § 2 KPC – może nastąpić na każdym etapie postępowania, a więc również w fazie postępowania apelacyjnego (post. SN z 30.6.2016 r., I CZ 46/16, Legalis).

Zmiana trybu postępowania w fazie postępowania apelacyjnego

3. **Rozpoznanie sprawy** w niewłaściwym trybie samo przez się nie powoduje nieważności postępowania, chyba że zostały pogwałcone przewidziane dla danego trybu przepisy, z których naruszeniem ustawa wiąże skutki nieważności (wyr. SN z 17.2.1967 r., III CR 381/66, Legalis).

Skutki procesowe rozpoznania sprawy w niewłaściwym trybie

4. Problematyka kosztów

Ustawodawca przewidział w ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych przepisy wspólne dla wszystkich rodzajów spraw, określające **wysokość opłat** (art. 10–25b KSCU).

Odmienne regulacje dotyczące niektórych opłat w procesie uregulowane zostały w art. 26–36 KSCU (sprawy z zakresu prawa cywilnego i rodzinnego, sprawy gospodarcze, sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych).

Podobnie specyficzne rozwiązania dotyczące niektórych opłat w postępowaniu nieprocesowym uregulowane zostały w art. 37–67a KSCU. Ustawodawca określa wysokość opłat w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego (art. 37–38 KSCU), prawa rzeczowego (art. 39–41 KSCU), prawa o księgach wieczystych (art. 42–48 KSCU), prawa spadkowego (art. 49–51 KSCU), z zakresu działania Krajowego Rejestru Sądowego (art. 52–64 KSCU), a także z zakresu innych spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, jak np. w sprawach dotyczących przedsiębiorstw państwowych, czy w sprawach z zakresu prawa autorskiego (art. 65–67a KSCU). Natomiast wysokość opłat w postępowaniu zabezpieczającym ustalona została w art. 68–69 KSCU, a co do postępowania egzekucyjnego – art. 70–73 KSCU. W art. 77–78 KSCU określono opłaty kancelaryjne.

5. Postanowienie sądu o podjęciu sprawy w trybie nieprocesowym z komentarzem (wzór Nr 2)

Oznaczenie sprawy | Sygn. akt I RC 228/19

Oznaczenie rodzaju
czynności sądu

Postanowienie

Dnia 5.12.2019 r.

Dokładne
oznaczenie sądu

Sąd Okręgowy w Olsztynie, Wydział V Rodzinny,
w składzie:

Imienne
oznaczenie
składu sądu

Przewodniczący: Sędzia SO *Robert Mury*

Data i miejsce

po rozpoznaniu w dniu 5.12.2019 r., w Olsztynie,

Rodzaj posiedzenia
sądowego

na posiedzeniu niejawnym,

Oznaczenie stron
postępowania

sprawy z powództwa *Izabeli Raszkovskiej*
z udziałem *Macieja Raszkovskiego*

Przedmiot sprawy

o separację

Istota rozstrzygnięcia | postanawia: podjąć sprawę w trybie nieprocesowym

Uzasadnienie

Wnioskodawczyni *Izabela Raszkovska* i uczestnik *Maciej Raszkowski* złożyli do Sądu pismo zatytułowane **Pozew o separację** na zgodny wniosek stron i określili siebie jako powodów.

Dotychczas Sąd prowadził niniejszą sprawę, stosując przepisy postępowania procesowego. Tymczasem **sprawa o separację na zgodny wniosek stron toczy się w trybie nieprocesowym, o czym stanowi art. 567¹ KPC.**

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 201 § 2 KPC stanowiącym, iż sąd prowadzący sprawę w trybie niewłaściwym rozpozna ją w trybie właściwym, Sąd orzekł jak w sentencji postanowienia.

Sędzia SO *Robert Mury*

Komentarz

1. Zgodnie z postanowieniami art. 201 § 2 KPC, jeżeli **sprawę wszczęto lub prowadzono w trybie niewłaściwym**, sąd rozpozna ją w trybie właściwym lub przekaże właściwemu sądowi do rozpoznania w takim trybie. Każda jednak strona może żądać powtórzenia czynności sądu dokonanych bez jej udziału.
2. **W tej konkretnej sprawie** sąd postanowił rozpatrzyć sprawę w innym trybie, tj. w trybie nieprocesowym.

6. Schemat

Sądowe postępowanie cywilne

Rozpoznawcze (ochrona stosunków prawnych i praw podmiotowych)		Pomocnicze (przygotowują, uzupełniają lub zabezpieczają prowadzenie i właściwy tok postępowania egzekucyjnego i rozpoznawczego)	Międzynarodowe (może dotyczyć każdego z wymienionych postępowań)	Egzekucyjne (przymusowa realizacja praw)
Proces 1. Postępowanie zwykłe 2. Postępowania odrębne	Postępowanie nieprocesowe 1. Postępowania uregulowane w art. 506–694 [§] KPC 2. Postępowania w poszczególnych rodzajach spraw uregulowane ustawami szczególnymi , np. sprawa o sprostowanie aktu stanu cywilnego (ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, tj. Dz.U. z 2018 r. poz. 2224 ze zm.)	Np. postępowanie zabezpieczające (art. 730–757 KPC); postępowanie pojednawcze (art. 184–186 ¹ KPC); postępowanie rekwizycyjne (cywilna pomoc sądowa); postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności (art. 781 i n. KPC)		

7. Do zapamiętania

- ✓ Postępowania sądowe i pozasądowe
- ✓ Postępowanie rozpoznawcze i postępowania pomocnicze
- ✓ Proces i postępowanie nieprocesowe
- ✓ Postępowania odrębne
- ✓ Międzynarodowe postępowanie cywilne

III. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania sądownoadministracyjnego

1. Istota | 2. Podstawa prawna | 3. Linia orzecznicza | 4. Schemat | 5. Do zapamiętania

1. Istota

Postępowanie cywilne a postępowanie administracyjne

Wzajemne relacje między postępowaniem w sprawach cywilnych a postępowaniem przed organami administracji publicznej są dość skomplikowane. Przede wszystkim należy podkreślić, że zgodnie z art. 1 pkt 1 KPA przedmiotem postępowania administracyjnego ogólnego – nazywanego coraz powszechniej jurysdykcyjnym – są sprawy indywidualne rozstrzygane decyzją administracyjną. Pojęcie sprawy wymaga objaśnienia, ponieważ w przepisach KPA jest używane w różnych znaczeniach, co dość dawno odnotowano w piśmiennictwie, a jego treść odgrywa istotną rolę w określeniu mocy obowiązującej KPA. Sprawy, o których mowa w art. 1 pkt 1 KPA, mogą zaistnieć wyłącznie w takim stanie prawnym, w jakim o prawach lub obowiązkach jednostki stanowi się w przepisach pośrednio, a nie kształtuje się je lub stwierdza bezpośrednio (z mocy prawa). **Regulacja prawna pośrednia** charakteryzuje się tym, że do powstania jej skutków w sferze prawa lub faktu konieczna jest konkretyzacja indywidualnych praw lub obowiązków przez taki podmiot, który jest prawnie do tego umocowany i dokonuje

Sprawa administracyjna

tego w normatywnie przepisanej formie decyzji stosowania prawa. Sprawa będzie nosiła miano „administracyjnej”, gdy właściwy i kompetentny do podjęcia decyzji stosowania prawa i ustanowienia nią jednostkowej normy prawnej będzie organ administracji publicznej w znaczeniu ustrojowym lub funkcjonalnym (*J. Borkowski, w: B. Adamiak, J. Borkowski, Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz, Kom. do art. 1, pkt III.2, Legalis*).

Cywilnoprawne skutki decyzji administracyjnych

Niemniej należy pamiętać, że decyzje administracyjne mogą wywołać również skutki o charakterze cywilnoprawnym. Stąd postanowienia art. 177 § 1 pkt 3 KPC, zgodnie z którymi sąd cywilny może swoje postępowanie zawiesić z urzędu, jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od uprzedniej decyzji organu administracji publicznej. Z kolei art. 97 § 1 pkt 4 KPA wskazuje, że organ zawiesza postępowanie, jeżeli rozstrzygnięcie sądowe ma dotyczyć zagadnienia wstępnego (ma charakter prejudycjalny).

Relacje pomiędzy postępowaniem cywilnym i administracyjnym

Odnosząc się do **relacji postępowania cywilnego i postępowania sądownoadministracyjnego** należy podkreślić, że sądy cywilne działają na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, a sądy administracyjne prowadzą działalność orzeczniczą na podstawie ustawy z 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1302 ze zm.). Zakres kompetencji obu tych kategorii sądów jest rozłączny, zważywszy, że sądy administracyjne sprawują kontrolę działalności administracji publicznej i stosują środki określone w ustawie.

Kontrola działalności administracji publicznej

Kontrola działalności administracji publicznej przez sądy administracyjne obejmuje orzekanie w sprawach skarg na:

- 1) decyzje administracyjne,
- 2) postanowienia wydane w postępowaniu administracyjnym, na które służy zażalenie albo kończące postępowanie, a także na postanowienia rozstrzygające sprawę co do istoty,
- 3) postanowienia wydane w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, na które służy zażalenie,

- 4) inne niż określone w pkt 1–3 akty lub czynności z zakresu administracji publicznej dotyczące uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa,
- 5) pisemne interpretacje przepisów prawa podatkowego wydawane w indywidualnych sprawach,
- 6) akty prawa miejscowego organów jednostek samorządu terytorialnego i terenowych organów administracji rządowej,
- 7) akty organów jednostek samorządu terytorialnego i ich związków, inne niż określone w pkt 5, podejmowane w sprawach z zakresu administracji publicznej,
- 8) akty nadzoru nad działalnością organów jednostek samorządu terytorialnego,
- 9) bezczynność lub przewlekłe prowadzenie postępowania w przypadkach określonych w pkt 1–5.

Sądy administracyjne orzekają także w sprawach, w których przepisy ustaw szczególnych przewidują sądową kontrolę, i stosują środki określone w tych przepisach.

Nie ulega wątpliwości, że podobnie jak sądy cywilne nie mają kompetencji w sprawach administracyjnych, tak sądy administracyjne nie mają uprawnień do rozpoznawania spraw cywilnych.

Wyraźne **rozdzielenie zakresu orzekania** obu rodzajów sądów zostało odzwierciedlone w postanowieniach Kodeksu postępowania cywilnego oraz Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Zgodnie z art. 199 § 1 KPC pozew dotyczący sprawy administracyjnej sąd cywilny odrzuci z powodu **niedopuszczalności drogi sądowej**. Jednocześnie jednak ustawodawca chroni stronę przed negatywnymi konsekwencjami tzw. negatywnego sporu konstytucyjnego, wprowadzając postanowienia art. 199¹ KPC, zgodnie z którym sąd nie może odrzucić pozwu z tego powodu, że do rozpoznania sprawy właściwy jest organ administracji publicznej lub sąd administracyjny, jeżeli organ administracji publicznej lub sąd administracyjny uznały się w tej sprawie za niewłaściwe. Natomiast z drugiej strony art. 58 § 1 pkt 1 PrPostAdm stanowi, że sąd administracyjny odrzuca skargę, jeżeli sprawa nie należy do właściwości sądu administracyjnego, a § 4 tego przepisu określa, że sąd nie może odrzucić skargi, jeżeli w tej sprawie sąd powszechny uznał się za niewłaściwy.

Odrzucenie pozwu lub wniosku z powodu niedopuszczalności drogi sądowej

Jednocześnie współzależność między tymi dwoma postępowaniami może również nastąpić z uwagi na toczące się równoległe dwa postępowania o charakterze administracyjnym i cywilnym (np. w sytuacji gdy zaskarżona decyzja administracyjna wywołuje również skutki cywilnoprawne).

W sytuacji gdy ta decyzja ma **charakter prejudycjalny**, tzn. jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od uprzedniej decyzji organu administracji publicznej, sąd cywilny może swoje postępowanie zawiesić z urzędu (art. 177 § 1 pkt 3 KPC). Z kolei sąd administracyjny może zawiesić postępowanie z urzędu, jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku innego toczącego się postępowania sądowego (art. 125 § 1 pkt 1 PrPostAdm).

Prejudycjalny charakter decyzji administracyjnej

Odrębną kwestią jest to, że w postępowaniu przed sądami administracyjnymi stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego (np. co do postępowania dowodowego) – art. 106 § 5, art. 296 § 2, art. 300 PrPostAdm.

Stosowanie przepisów KPC w postępowaniu administracyjnym

Należy wreszcie podkreślić, że zgodnie z art. 365 § 1 KPC orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz także inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w przypadkach w ustawie przewidzianych również inne osoby.

Związanie prawomocnym orzeczeniem

2. Podstawa prawna

Art. 58 § 1 pkt 1 i § 4, art. 106 § 5, art. 296 § 2, art. 300 PrPostAdm

Art. 177 § 1 pkt 3, art. 199 § 1 pkt 1, art. 199¹ KPC

3. Linia orzecznicza

1. **Uzupełniające postępowanie dowodowe** może być przeprowadzone jedynie z dokumentów i w celu oceny legalności zaskarżonego aktu. Jeżeli zatem doszło do uzupełnienia przez Sąd pierwszej instancji dowodów zgromadzonych przez organ, wówczas do tych uzupełnionych dowodów odpowiednio stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, w tym art. 233 § 1 tej ustawy (wyr. NSA z 21.3.2019 r., I OSK 1661/17, Legalis).

Zasada swobodnej oceny dowodów z KPC a dokumenty podlegające bezpośredniej ocenie przez organ administracyjny

2. Przepis art. 233 § 1 KPC stosowany na podstawie art. 106 § 5 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi odpowiednio do uzupełniającego postępowania dowodowego przed sądem administracyjnym odnosi się jedynie do niezawartych w aktach postępowania administracyjnego dowodów z dokumentów, które sąd dopuścił na podstawie art. 106 § 3 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Przepis ten nie ma zatem zastosowania do objętych aktami administracyjnymi dokumentów, które podlegały bezpośredniej ocenie przez skarżony organ, jak również do złożonych w toku postępowania przez organ na wezwanie sądu dokumentów, które nie zostały formalnie dopuszczone jako dowody w sprawie (wyr. NSA z 13.12.2018 r., II OSK 461/18, Legalis).

Prowadzenie postępowania dowodowego przez sąd administracyjny

3. Naruszenie art. 106 § 5 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi może mieć miejsce tylko wówczas, gdy sąd pierwszej instancji przeprowadzał samodzielnie dowody uzupełniające z dokumentów, a dokonując tego uchybił przepisom procedury cywilnej. Innymi słowy, zarzut naruszenia przepisów postępowania – art. 106 § 5 ww. ustawy może zostać skutecznie podniesiony w skardze kasacyjnej tylko wówczas, gdy wojewódzki sąd administracyjny prowadził postępowanie dowodowe w zakresie wynikającym z treści art. 106 § 3 ww. ustawy. Zarzut naruszenia art. 106 § 5 ww. ustawy w zw. z art. 227 Kodeksu postępowania cywilnego nie może stanowić podstawy kwestionowania ustaleń i oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego (wyr. NSA z 2.7.2018 r., II OSK 802/18, Legalis).

Brak uprawnienia sądu wieczystoksięgowego do badania okoliczności toczącego się postępowania administracyjnego

4. Przyjęty w art. 626⁸ § 2 KPC zakres kognicji sądu wieczystoksięgowego nie pozwala na badanie przez ten sąd okoliczności toczącego się postępowania administracyjnego, obejmującego ujawnienia w ewidencji dokumentów i prawidłowości map ewidencyjnych. Tym samym nie jest też niezbędne zawieszanie postępowania wieczystoksięgowego w sprawie o wpis prawa własności na podstawie art. 177 § 1 pkt 3 KPC do czasu zakończenia postępowania administracyjnego (post. SN z 15.6.2018 r., II CSK 92/18, Legalis).

Zawieszenie postępowania z urzędu

5. Podstawy do ewentualnego skorzystania z możliwości wynikającej z art. 177 § 1 pkt 3 KPC muszą być rozważone każdorazowo w ścisłym powiązaniu z przedmiotem sporu oraz przy uwzględnieniu indywidualnego dla każdej sprawy kryterium celowości. Z orzeczenia Sądu Najwyższego z 18.2.2016 r., II CSK 282/10, w żadnym razie nie wynika automatyzm stosowania zawieszenia postępowania cywilnego w sytuacji, gdy w związku z podstawą faktyczną sporu toczy się postępowanie przed Urzędem Patentowym RP (post. SN z 2.3.2017 r., V CZ 15/17, Legalis).

Orzekanie „na podstawie akt sprawy”

6. **Orzekanie „na podstawie akt sprawy”** oznacza, że sąd przy ocenie legalności zaskarżonej decyzji bierze pod uwagę okoliczności, które z akt tych wynikają i które

legły u podstaw jej wydania. Sąd, rozpoznając sprawę, zasadniczo nie dokonuje też ustaleń faktycznych w zakresie nią objętych, a jedynie bierze pod uwagę fakty powszechnie znane, a także dowody uzupełniające z dokumentów, o których mowa w art. 106 § 3 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (wyr. NSA z 31.5.2016 r., I GSK 1762/14, Legalis).

7. Ustanowione reguły kolizyjne powodują, że jeżeli w sprawie nie będącej sprawą sądowno-administracyjną, a zatem nie należącą do właściwości sądu administracyjnego sąd powszechny wcześniej odrzucił pozew, to zgodnie z art. 58 § 4 ustawy z dnia 30.8.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 718) sąd administracyjny nie może już odrzucić skargi i obowiązany jest rozpoznać sprawę. W takim przypadku **właściwość sądu administracyjnego zostaje ukształtowana postanowieniem sądu powszechnego** o odrzuceniu pozwu (wyr. NSA z 4.11.2015 r., I OSK 3053/13, Legalis).

Właściwość sądu administracyjnego kształtowana postanowieniem sądu powszechnego

8. **Odpowiednie stosowanie Kodeksu postępowania cywilnego** może mieć miejsce tylko wówczas, gdy zachodzi potrzeba przeprowadzenia uzupełniającego postępowania dowodowego, a także jeżeli jest to dopuszczalne (wyr. NSA z 18.2.2014 r., II GSK 976/12, Legalis).

Warunek odpowiedniego stosowania Kodeksu postępowania cywilnego w postępowaniu sądownoadministracyjnym

9. Przepis art. 106 § 5 PrPostAdm może być naruszony tylko w sytuacji, gdyby w postępowaniu sądowym sąd prowadził uzupełniające postępowanie dowodowe i zaniechał zastosowania odpowiednich przepisów KPC. Tylko w takim przypadku PrPostAdm przewiduje w art. 106 § 5 odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów KPC (wyr. NSA z 29.5.2012 r., I OSK 2155/11, Legalis).

Zastosowanie przepisów KPC do uzupełniającego postępowania dowodowego

10. Wprawdzie **uznanie prejudycjalnego charakteru decyzji administracyjnej** nie oznacza potrzeby zawieszenia postępowania w każdym wypadku złożenia przez stronę procesu cywilnego wniosku o wszczęcie postępowania administracyjnego, gdyż Sąd winien rozważyć wszystkie okoliczności sprawy mające wpływ na celowość zawieszenia postępowania, jednak badanie to nie obejmuje oceny zasadności i szansy powodzenia wniosku w postępowaniu administracyjnym. Rozstrzygnięcie kwestii merytorycznych należy bowiem wyłącznie do drogi administracyjnej (post. SA we Wrocławiu z 31.1.2012 r., I ACz 125/12, Legalis).

Prejudycjalny charakter decyzji administracyjnej a zawieszenie postępowania

11. Przewidziana w art. 177 § 1 pkt 3 KPC podstawa zawieszenia postępowania sądowego, nawet bez wniosku stron, obowiązuje sąd do uprzedniego ustalenia, czy zachodzi zależność rozstrzygnięcia sporu od uprzedniej decyzji organu administracji publicznej. Łączy się to ze stwierdzeniem niedopuszczalności drogi sądowej dla rozstrzygnięcia w postępowaniu cywilnym kwestii należących do drogi administracyjnej. Jeśli decyzja administracyjna dotycząca tej kwestii będzie miała konstytutywny charakter i tym samym stanowić będzie konieczny element formalnego lub merytorycznego rozstrzygnięcia w postępowaniu sądowym, prejudycjalnie je poprzedzając, to **zawieszenie postępowania sądowego jest obligatoryjne** (wyr. SN z 30.9.2010 r., I CSK 680/09, niepubl.).

Obligatoryjność ustalenia przez sąd podstawy zawieszenia postępowania w związku z ewentualnym uzależnieniem rozstrzygnięcia sporu od uprzedniej decyzji organu administracji publicznej

12. Odwołanie w art. 106 § 5 PrPostAdm do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania cywilnego odnosi się wyłącznie do przepisów regulujących postępowanie dowodowe (art. 227–234 KPC). Nie obejmuje tym samym regulacji art. 189¹ KPC, przyznającej określone uprawnienia powoda organom podatkowym (wyr. NSA z 16.7.2009 r., I FSK 786/08, Legalis).

Zakres przedmiotowy odpowiedniego stosowania KPC

13. Przepis art. 233 § 1 KPC, stosuje się odpowiednio w postępowaniu sądowno-administracyjnym tylko na mocy art. 106 § 5 PrPostAdm w sytuacji przeprowadzania przez sąd administracyjny dowodów uzupełniających z dokumentów w warunkach, o których stanowi

Zakres odpowiedniego zastosowania KPC

art. 106 § 3, jak również na mocy art. 296 § 2 powołanej ustawy w postępowaniu prowadzonym w razie zaginięcia lub zniszczenia akt w zakresie określonym w art. 296 § 1 (wyr. NSA z 30.3.2009 r., II OSK 1149/08, Legalis).

4. Schemat

Wpływ postępowania administracyjnego na postępowanie cywilne

Gdy wcześniej zostało prawomocnie zakończone postępowanie cywilne

- Orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz także inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby.
- Podstawa prawna: art. 365 § 1 KPC.

Gdy oba postępowania toczą się w tym samym czasie

- Sąd może zawiesić postępowanie z urzędu, jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od uprzedniej decyzji organu administracji publicznej. W sytuacji gdy postępowanie administracyjne nie jest jeszcze rozpoczęte, a jego rozpoczęcie zależy od wniosku strony, sąd wyznaczy termin do wszczęcia postępowania, w innych przypadkach może zwrócić się do właściwego organu.
- Podstawa prawna: art. 177 KPC.

Gdy postępowanie administracyjne zostało zakończone, a postępowanie cywilne nadal się toczy

- Sąd cywilny, dokonując oceny faktów wchodzących w skład podstawy rozstrzygnięcia, nie jest związany decyzją organu administracyjnego, jednakże znaczenie ma stan prawny będący efektem wydania decyzji.

5. Do zapamiętania

- ✓ Odrzucenie pozwu lub wniosku z powodu niedopuszczalności drogi sądowej
- ✓ Brak negatywnego sporu kompetencyjnego
- ✓ Prejudycjalność decyzji administracyjnej albo orzeczenia sądowego

IV. Stosunek postępowania cywilnego do postępowania karnego

1. Istota | 2. Podstawa prawna | 3. Linia orzecznicza | 4. Schemat | 5. Do zapamiętania

1. Istota

Oceniając wzajemne relacje pomiędzy postępowaniem karnym a postępowaniem cywilnym, należy przede wszystkim brać pod uwagę, w jakim czasie toczą się oba postępowania.

Wiążący charakter skazującego wyroku karnego

Jeżeli jest tak, że postępowanie karne zakończyło się prawomocnym orzeczeniem przed wszczęciem postępowania cywilnego, to zasadnicze znaczenie w tej materii mają postanowienia art. 11 KPC, zgodnie z którym ustalenia wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Jednakże osoba, która nie była oskarżona, może powoływać się w postępowaniu cywilnym na wszelkie okoliczności wyłączające lub ograniczające jej odpowiedzialność cywilną.

To ostatnie uprawnienie wynika z faktu, że nie każdy czyn, nie będąc zabronionym, nie ma swoich konsekwencji na gruncie prawa cywilnego. Brak odpowiedzialności karnej nie oznacza automatycznego wyłączenia odpowiedzialności cywilnej za określone działanie lub zaniechanie.

Ponadto na podstawie art. 403 § 1 pkt 1 KPC można żądać wznowienia na tej podstawie, że wyrok został oparty na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym.

Wznowienie postępowania cywilnego

Natomiast jeżeli obydwa postępowania – i cywilne, i karne – toczą się w tym samym czasie, to wzajemne relacje z tego wynikające sankcjonuje art. 177 § 1 pkt 4 KPC, zgodnie z którym, jeżeli ujawni się czyn, którego ustalenie w drodze karnej lub dyscyplinarnej mogłoby wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej. W razie braku pierwiastka prejudycjalnego oba postępowania nie wywierają na siebie żadnego wpływu.

Wyrok wydany w późniejszym postępowaniu karnym nie ma wpływu na wcześniej toczące się postępowanie cywilne. Jedynym wyjątkiem w tym zakresie są postanowienia art. 403 § 2 KPC, który stanowi, że można również żądać wznowienia w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu.

2. Podstawa prawna

Art. 11 KPC

Art. 177 § 1 pkt 4 KPC

3. Linia orzecznicza

1. **Zatarcie skazania** niewątpliwie wywołuje skutki w sferze prawnej – tworzy fikcję niekaralności osoby skazanej, nie może jednak usunąć obiektywnie istniejących faktów, a więc nie niweczy ani popełnionego przestępstwa, ani wydanego wyroku, nie pozbawia też tego wyroku przewidzianego w art. 11 KPC znaczenia w postępowaniu cywilnym. Nawet w postępowaniu karnym, w którym zatarcie pociąga za sobą w zasadzie bezwzględnie przestrzegane konsekwencje, przyjmuje się, że w pewnych wypadkach fakt zatartego skazania należy brać pod uwagę (post. SN z 7.6.2019 r., I CSK 793/18, Legalis).

Zatarcie skazania a skutki w sferze prawnej

2. Zobowiązanie karne skazanego w procesie karnym sprawcy szkody do jej naprawienia pokrzywdzonemu nie stanowi przeszkody do osądzenia w procesie cywilnym (w sprawie z zakresu prawa pracy) roszczenia majątkowego poszkodowanego pracodawcy o naprawienie umyślnie wyrządzonej przez pozwanego pracownika szkody w postaci umniejszenia przekazanych pracodawcy dotacji na finansowanie świadczeń rodzinnych lub socjalnych przysługujących uprawnionym świadczeniobiorcom oraz obowiązku pracodawcy zwrotu równowartości zdefraudowanych przez skarżącego środków jako dotacji wykorzystanych oczywiście niezgodnie z ich przeznaczeniem za pośrednictwem macierzystej gminy Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez wojewodę. Nawet gdyby przyjąć, że do wyrządzenia szkody wyrządzonej – według sądu karnego – osobie trzeciej, którą „finalnie” był Skarb Państwa, doszło wskutek pogwałcenia obowiązków pracowniczych, to zobowiązany do naprawienia szkody jest wyłącznie pracodawca (art. 120 § 1 KP), któremu przysługują roszczenia regresowe do pracownika – sprawcy szkody (art. 120 § 2 KP) (wyr. SN z 9.5.2019 r., III PK 47/18, Legalis).

Odpowiedzialność karna a odpowiedzialność cywilna pracownika za wyrządzenie szkody

3. O wpływie na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej można mówić wówczas, gdy zachodzi prawdopodobieństwo wydania wyroku skazującego, którego ustalenia co do faktu popełnienia przestępstwa będą wiążące w postępowaniu cywilnym, jak i wówczas, gdy ustalenia poczynione w postępowaniu karnym mogą wzbogacić materiał faktyczny i dowodowy, oddziałując na ocenę dowodów i kierunek rozstrzygnięcia sprawy cywilnej. Stwierdzenie, że ustalenie czynu w drodze karnej może wywrzeć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej nie oznacza jednak konieczności zawieszenia postępowania, gdyż jest ono pozostawione ograniczonemu uznaniu sądu. Postępowanie karne nie musi z reguły prowadzić do zawieszenia postępowania w sprawie cywilnej (wyr. SN z 29.11.2018 r., IV CSK 377/17, Legalis).

4. W postępowaniu cywilnym strona nie może bronić się zarzutem, że nie popełniła przestępstwa, za które wcześniej została skazana prawomocnym wyrokiem wydanym w postępowaniu karnym ani też, że przestępstwem tym nie wyrządziła szkody, objętej znamieniem czynu zabronionego. Związanie dotyczy ustalonych w sentencji wyroku znamion przestępstwa, a także okoliczności jego popełnienia dotyczących czasu, miejsca, poczytalności sprawcy itp. Wszelkie inne ustalenia prawomocnego, skazującego wyroku karnego, wykraczające poza elementy stanu faktycznego przestępstwa, nie mają mocy wiążącej dla sądu cywilnego, nawet jeśli są zawarte w sentencji wyroku. Nie są wiążące okoliczności powołane w uzasadnieniu wyroku. Sąd cywilny może więc czynić własne ustalenia w zakresie okoliczności, które nie dotyczą popełnienia przestępstwa, mimo że pozostają w związku z przestępstwem. Ustalenia te mogą różnić się od tych, których dokonał sąd karny (wyr. SN z 21.3.2019 r., II CSK 82/18, Legalis).

Ustalenia skazującego
wyroku karnego
wiążące sąd cywilny

5. Wynik postępowania karnego, nawet uniewinniający oskarżonego, nie przesądza o braku odpowiedzialności za niezapłacone podatki lub nienależnie otrzymane zwroty. Ustalenia wynikające z sentencji skazującego, prawomocnego wyroku karnego dotyczące osoby sprawcy, strony podmiotowej i przedmiotowej przestępstwa oraz miejsca i czasu jego popełnienia wiążą sąd administracyjny, a w konsekwencji także organy podatkowe. Ustalenia prawomocnego wyroku sądu karnego uniewinniającego mogą być całkowicie zbagatelizowane. Wyrok taki na gruncie Ordynacji podatkowej stanowi dokument urzędowy w rozumieniu art. 194 § 1 Ordynacji podatkowej. Podlega zatem ocenie tak jak każdy dowód w postępowaniu wyjaśniającym (wyr. NSA z 13.12.2018 r., I FSK 109/17, Legalis).

Moc wiążąca
wyroku karnego
w postępowaniu
cywilnym –
domniemanie niezbite

6. Jednoznaczne brzmienie przepisu art. 11 KPC wyklucza ponowne rozpatrywanie w postępowaniu cywilnym okoliczności dotyczących popełnienia przestępstwa w odniesieniu do osoby oskarżonej, a stanowiących ustalenia wyroku skazującego. Moc wiążąca wyroku karnego w postępowaniu cywilnym przejawia się w jego szczególnej mocy dowodowej w procesie cywilnym, stanowiąc domniemanie niezbite (*praesumptio iuris tantum*). Zasada prejudykatu wynikająca z tego artykułu ma charakter bezwzględnie obowiązujący w stosunku do sprawcy przestępstwa skazanego w procesie karnym. Osoba taka jako pozwana w sprawie cywilnej nie może zatem podważać ustaleń wyroku skazującego ją za popełnienie przestępstwa (wyr. SA w Warszawie z 12.12.2018 r., V ACa 1519/17, Legalis).

7. Zawieszenie postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 4 KPC jest fakultatywne i to sąd orzekający decyduje, czy w danym przypadku postępowania cywilne powinno być zawieszane. Oczekiwanie na wydanie wyroku karnego powinno wchodzić w grę jedynie wyjątkowo, tylko gdy ustalenia wyroku karnego miałyby prejudykalne znaczenie dla odpowiedzialności cywilnej pozwanego z uwagi na związanie sądu w postępowaniu cywilnym ustaleniami prawomocnego wyroku karnego skazującego co do popełnienia przestępstwa – art. 11 KPC (wyr. SN z 14.11.2018 r., I ACa 1047/17, Legalis).

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl